

lll

NA

» CESTE

K INKLUZÍVNEJ

ŠKOLE

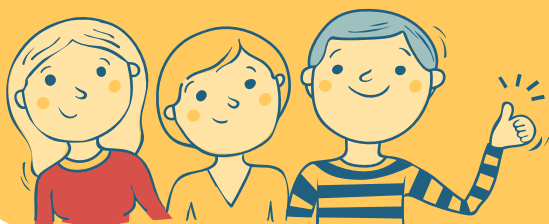
KRÁTKY SPRIEVODCA
INKLUZÍVNÝM VZDELÁVANÍM

PRIJATIE, OTVORENOSŤ, PODPORA...

V rukách držíte krátky sprievodcu inkluzívneho vzdelávania, ktorý vznikol zo skúseností z bežných štátnych škôl a z viery, že prijatie, otvorenosť, podpora a spolupráca pomáhajú všetkým deťom rásť bez rozdielu, či sa im darí v škole, alebo majú problémy s učením, či sa narodili s dobrým sluchom, alebo potrebujú načúvací prístroj, či majú milujúcich rodičov, alebo svojich rodičov nikdy nepoznali, či sa momentálne trápia s matematikou alebo vzťahmi v triede. Dokonca sme prišli aj na to, že prijatie a podporu potrebujú nielen deti, ale aj učitelia i rodičia. Za tvorbou tohto buletinu sú roky štúdiá a vzdelávania, skúsenosti a skúšania nových prístupov so žiakmi a s kolegami, hodiny spoločných rozhovorov, výnimočných spoluprác, ale aj prešľapov a chýb.

Na nasledovných stranách nájdete podnetné princípy, zásady a tipy toho, čo už funguje v praxi a čo je nevyhnutné, užitočné a podporné k tomu, aby naše školy mohli kráčať na ceste k inkluzívnemu vzdelávaniu.

autori

1.

PRE KOHO JE INKLUZÍVNA ŠKOLA URČENÁ?

- **Pre všetky deti a rodiny bez rozdielu**, ktoré prirodzeným spôsobom prináša do školy spádová lokálna komunita.
- Pre všetkých zamestnancov školy, ktorí svojím postojom a prístupom sú otvorení základným princípom inkluzívneho vzdelávania.
- Pre externé organizácie, ktoré vďaka spolupráci so školou ponúkajú žiakom podporný servis.
- Pre zriaďovateľa, ktorý napomáha a podporuje školu na ceste k inkluzívnemu vzdelávaniu.
- Pre tých, ktorí veria, že cieľom je vlastne už samotná cesta každého človeka v škole.

„Môj syn na sebe výrazne zapracoval. Bola som vďačná za každé povzbudenie zo školy i štvrtročné sebahodnotenie. Aktivity s prvkami, sústredenia, ranné kruhy, to všetko prispelo k tomu, že je dnes z neho osobnosť.“

(rodič žiaka 9.A)

„Za ten krátky čas na vašej škole som vnímala, ako sa žiakom snažíte pomôcť zorientovať sa nielen v učive, ale aj v živote.“

(študentka VŠ na praxi, 23 r.)

2.

AKÉ ÚLOHY MÁ MANAŽMENT ŠKOLY?

- **Participatívne a subsidiárne riadenie.** Otvorená podpora pracovníkov a spolupráca, ktorá napomáha spoločnej príprave dôležitých rozhodnutí.
- Spoločná tvorba vízie školy so zamestnancami, žiakmi i rodičmi.
- Starostlivosť o zamestnancov **aspoň tak** ako o žiakov.
- Podpora vzájomných vzťahov medzi školami a okolím - sietovanie.
- Náplň práce, pravidiel, úloh a požiadavky sú jasne definované a sú výsledkom spoločnej dohody a podpory potenciálu každého jednotlivca.
- Identifikácia silných stránok každého zamestnanca a ich využitie v škole.
- Podpora nápadov a nachádzanie možností na ich realizáciu.
- Vytváranie bezpečného prostredia.

„Cesta a spôsob práce s deťmi i dospelými, ktorými sa naša škola snaží ísť, mi po mnohých rokoch opäť vlieva nádej, že i v klasickej škole môže byť ľudskosť, priateľské a korektné vzťahy...“

(učiteľka)

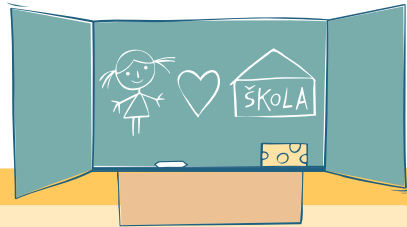
„Vyhovuje mi, že dobré nápady od zamestnancov sú brané vážne...“

(učiteľka)

3.

AKO VYZERÁ PRÁCA UČITEĽA SO ŽIAKOM A PODPORA ŽIAKA V ŠKOLE?

- Prístupovať k dieťaťu vzhľadom k jeho individuálnym potrebám smerom k spolupráci a prosociálnosti.
- **Facilitatívne a reflektívne učenie** - podporovať a rozvíjať u žiakov schopnosť vnímať a komunikovať svoje zážitky a postoje, reflektovať potreby a pocity, chyby a nedostatky, čo zároveň rozvíja schopnosť byť empatickým voči sebe i druhým.
- Vytvárať a podporovať príležitosti pre medzigeneračné priateľstvá starších a mladších žiakov, žiakov i rodičov, ale aj prepojenie so seniormi, čo prehlbuje vzájomný rešpekt a spoluprácu.
- Využívať **inovatívne formy učenia**, aby každý žiak mal množstvo príležitostí rozvinúť svoj potenciál a bol aktívne vťahnutý do činností.
- Podpora detí v prejave názoru a vytváranie bezpečného prostredia.

„Dostávam veľkú slobodu a podporu použiť také formy učenia, ktoré v daný moment uznám za vhodné. Nemám pocit neúspechu, ak mnou zvolená forma nefunguje.“

(učiteľka)

„Teraz by som sa rada zamerala na ranných desaťminútovkách viac na vnútorné prežívanie detí a ich vnímanie konfliktných situácií, vlastných slabostí, úspechov i neúspechov. Uvidíme ako sa mi to podarí...“

(učiteľka)

4.

AKÁ JE PODPORA ZAMESTNANCOV ŠKOLY?

- Vytvorenie priestoru pre pravidelné vzdelávanie zamestnancov, ktoré podporuje teambuilding a inkluzívnu filozofiu. Dôležité je vytvoriť takú dôveru, aby sa chcelo dobrovoľne zúčastniť čo najviac zamestnancov školy.
- **Mentoring učiteľov** - vzájomná podpora učiteľov a dávanie si spätnej väzby a podpory pri realizácii vyučovania, vytváranie medzipredmetového sieťovania pri učení.
- Vytvorenie **podporného tímu** na škole, spolupráca odborných zamestnancov v podpornom tíme na komplexnú podporu žiakov, rodičov a zamestnancov.
- Vytváranie prostredia a kultúry, kde sa všetci zamestnanci cítia rovnako dôležití.
- Podpora učiteľov odbornými zamestnancami tak, aby sám učiteľ dokázal pracovať s individuálnymi potrebami žiakov a rozmanitosťou a dynamikou triedy.
- Podpora budovania vzťahov vytváraním priestoru na spoločne strávený čas a príležitosti na zážitky. Vytváranie bezpečného prostredia.

„Keď som ako triedny učiteľ zistil, že moja žiačka sa denne seba-poškodzuje a čo prežíva, bol som nesmierne rád, že som na to nebol sám a mal tím odborníkov v škole, ktorí vedeli, čo treba urobiť.“

(učiteľ)

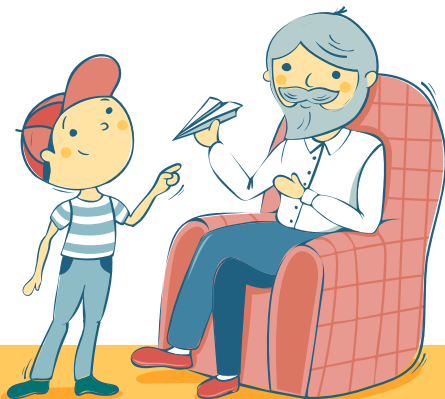
„V určitom momente som si musela priznať, že moje skúsenosti ešte nestačia... Ak by tu neboli moji kolegovia, odborníci, asi by som mala pocit vlastného zlyhania.“

(učiteľka)

5.

KTORÉ PRINCÍPY SÚ DÔLEŽITÉ PRE INKLUZÍVNE VZDELÁVANIE?

- Vytvárať **príležitosti** všetkým uplatniť sa tam, kde sa cítia silní a učiť sa v rôznych situáciách cez zážitok a sebakúsenosť.
- Schopnosť **reflektovať**, čiže zastaviť sa, premýšľať a rozprávať sa je spôsob ako objaviť svoje zdroje a potenciál, ale aj priestor pre zlepšenie či výzvy dopredu.
- Budovať **vzťah** medzi ľuďmi, aby sa cítili bezpečne. Vzťah je to, čo človeka poháňa zlepšovať sa, byť otvorený a vnímať iných, prežívať radosť, ale aj obavy.

„Príležitosťou vnímam to, že deti nejdú na výlet vyplniť voľný čas, ale že sa tam spolu učia životným zručnostiam, preberajú na seba zodpovednosť a užívajú si aj zlyhania.“

(učiteľka)

„Mne sa najviac páčilo, keď sme boli v domove dôchodcov a keď sme si sami pripravovali vianočnú večeru, lebo sme spolupracovali, aj keď nie najlepšie, ale o to išlo, aby sme sa poučili z vlastných chýb.“

(žiak, 7.roč.)

6.

ČO SA STANE KEĎ BUDEME MYSLEŤ V INKLUZÍVNO M VZDELÁVANÍ LEN NA ŽIAKOV?

- Ak sa **nenapíňajú potreby** zamestnancov a inkluzívne vzdelávanie je vnímané len ako podpora pre žiakov, postupne sa môžu stať zamestnanci napr. apatickí, nahnevaní, vyhovení, unudení, alebo odchádzajú do iného zamestnania.

„Snažím sa pristupovať k deťom individuálne, ale bez asistenta to v niektorých triedach proste nedokážem...“

(učiteľka)

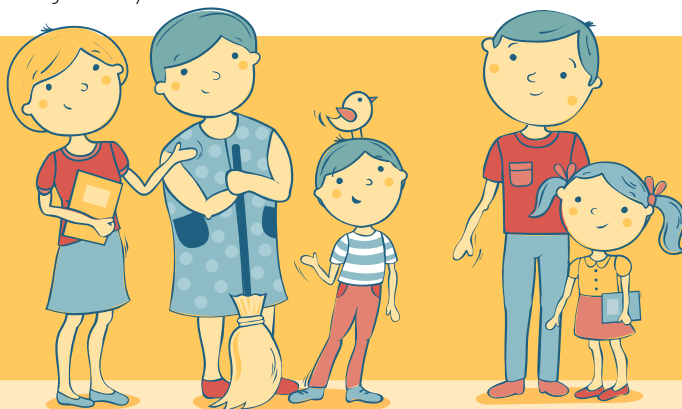
„Som rada, že nemusím školu 'dotovať z vlastného vrecka'.
Od kávy až po pracovné pomôcky to zabezpečuje škola.“

(špeciálna pedagogička)

7.

JE POTREBNÉ, ABY VŠETCI NA ŠKOLE CHCELI INKLUZÍVNE VZDELÁVANIE?

- Inkluzívny prístup je o kultúre, manažmente a zážitku v škole. Je to **proces komplexnej premeny**. Každý by mal byť zapojený, uznávať základné princípy inkluzívneho vzdelávania a mať odvahu reagovať na rôznorodosť žiakov i kolegov. Základným princípom musí byť sloboda, zodpovednosť a čas pre každého, aby rástol svojím tempom.
- Rôznorodosť je aj medzi zamestnancami, ale každý by mal byť vítaný a sám byť k iným kolegom priateľský.
- Všetky prejavy nadradenosti, mobbingu, šikany a pod. znemožňujú rozvíjať inkluzívnu kultúru. Naopak, **vedomú prácu s mocou a facilitované konflikty** vnímame ako zdravú a potrebnú súčasť inkluzívnej kultúry.

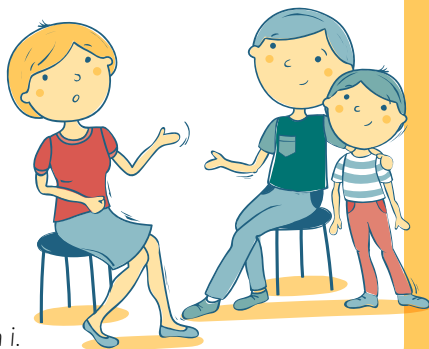
„Dostala som priestor zrieť do vlastnej autentickej podoby, spoznať svoje silné stránky, ktoré sú okolím prijímané.“

(učiteľka)

8.

ČO AK MÁME OBAVU, ŽE TO NEBUDE PRE NAŠU ŠKOLU DOBRÉ?

- Ak viete, že máte obavy, tak ste pravdepodobne **nastúpili cestu k zmene** :-)
- Sloboda a zodpovednosť, ktorú prináša inkluzívne vzdelávanie, je v dlhodobom horizonte vždy prospešná. Moc a poslušnosť majú krátkodobé účinky a sú dlhodobo neudržateľné.
- Vyskúšajte besedy a vzdelávania k téme inkluzívneho vzdelávania, rozprávajte sa a zdieľajte s inými školami, ale najmä so svojimi kolegami, rodičmi a žiakmi, často kriticky reflektujte zdroje i nedostatky vlastnej práce i práce v skupine učiteľov i žiakov, merajte medzi žiakmi, rodičmi i učiteľmi atmosféru, swot analýzu a i.

„Niekedy sa zdá, že inkluzívne vzdelávanie je vlastne všetko, celý vesmír. Ale potom vidím, do koľkých slepých uličiek sa dá vojsť a blúdiť v nich, kým si sebareflexiou uvedomím, že toto nie je správny smer.“

(učiteľ)

„Keď nás sedelo asi 30 učiteľov z rôznych škôl v kruhu, vtedy mi došlo, že všetci hľadáme, ako by sme to mali robiť...nikto na to nemal patent...“

(liečebný pedagóg)

9.

ZVLÁDNEME TO V NAŠEJ ŠKOLE?

- Premena školy je **dlhodobý proces** a je overené, že je fajn, keď vám na tejto ceste bude niekto pomáhať a podporovať vás (externý mentor, kouč, supervízor).
- Zvládnuť sa to dá vďaka spolupráci so všetkými, **ktorých sa škola týka – žiaci, zamestnanci, rodičia, externé organizácie, zriaďovateľ, komunita.**
- Partnerom školy je jej zriaďovateľ, ktorý by mal školu na tejto ceste podporovať.
- Na Slovensku pôsobia organizácie, ktoré vedú škole pomôcť nasmerovať ju na inkluzívne vzdelávanie.

„Nepamätám si všetky múdre slová a rady môjho mentora v celoročnom programe sprevádzania. Pamätám si ale, že to bol zážitok, v ktorom som objavil vlastnú hodnotu nedokonalého učiteľa.“

(učiteľ)

„Prvýkrát po dlhej dobe sme v škole vnímali, že zriaďovateľ podporuje náš prístup konkrétnymi krokmi.... vlialo nám to nádej ísť ďalej.“

(liečebný pedagóg)

Koncepcia inkluzívneho vzdelávania očami odborníkov.

Inkluzívne vzdelávanie je spoločné vzdelávanie detí s rozmanitým potenciálom na zabezpečenie rovnosti ich šancí. Každá škola má byť otvorená všetkým deťom v lokalite a pripravená na to, aby im umožnila naplniť ich základné právo na kvalitné vzdelanie. Inkluzívne prostredie je prirodzené a vytvára príležitosti pre účasť na dianí pre každého jednotlivca. Odlišnosť a rozmanitosť je príležitosť prosperujúcej celku. Inkluzívne vzdelávanie podporuje dynamický systém vzdelávacích a odborných služieb, ktorý flexibilne reaguje na potreby dieťaťa, rodiny a učiteľa. Je to proces, nie stav. Komplexná podpora (spolupráca, identifikácia potrieb a vhodných intervencií, terapia) sa ponúka čo najbližšie k dieťaťu, jeho rodine a učiteľovi na **3 úrovniach**: na úrovni dieťaťa, rodiny a učiteľa, na úrovni triedy ako spoločenstva a na úrovni školy, školského obvodu a širšej komunity. Kľúčové oblasti a ciele sú:

- Prechádza sa od **diagnostiky** (od pochopenia problému) **k identifikácii potrieb** každého jednotlivca: dieťaťa, učiteľa, rodiča, triedy, školy, komunity.
- **Ochrana práv detí/rodín/učiteľa** v školách a školských zariadeniach, naplnenie ich potreby úcty a rešpektu, prináležitosti a vytváranie príležitostí na učenie, čo zahŕňa aj identifikovanie a odstraňovanie prekážok, ktoré zmysluplnému a efektívnemu učeniu sa bránia.
- **Učiteľ** je nositeľom zmeny prístupu, kľúčovou **vztahovou osobou** pre žiaka a jeho rozvoj. Pri svojej práci dostáva aktívnu podporu zo strany tímu odborníkov.
- **Učiace sa spoločenstvo** vytvára prostredie, ktoré podnecuje vzájomné učenie sa a vytvára podmienky pre osobnostný rast a prípravu na život. Dieťa, ktoré sa učenia z akéhokoľvek dôvodu nemôže plnohodnotne zúčastňovať, je identifikované a dostáva účinnú pomoc. **Prevenčia a terapia sa integruje** do výchovného pôsobenia školy (facilitácia, reflexia, podpora komunikácie emócií a potrieb, sebvýjadrenia a pod.)
- **Subsidiarita a decentralizácia podpory** na rôznych úrovniach znamená, že čo je možné, aby urobilo dieťa, robí dieťa, čo je možné, aby podporil učiteľ, podporí učiteľ, k čomu je bližšie odborník v škole, tomu odborník napomáha, čo môže manažovať riaditeľ, realizuje riaditeľ a pod. Podpora je výsledkom tímovej spolupráce. V duchu princípov slobody a zodpovednosti sa kompetencie približujú čo najbližšie k zainteresovaným a nekumulujú sa vyššie, pokiaľ to nie je nevyhnutné. Právomoci sú decentralizované na tie úrovne, kde je ich výkon z hľadiska zmysluplného a efektívneho učenia sa najefektívnejší.

© Koalícia za spoločné vzdelávanie
(www.inklukoalicia.sk)

Podporné organizácie a zdroje:

Centrum inkluzívneho vzdelávania
Koalícia za spoločné vzdelávanie (Inklukoalícia)
Nadácia pre deti Slovenska – Projekt Škola Inkluzionistov
Nadácia Pontis n.o.
Index inklúzie
C. Rogers: Sloboda učiť sa

Autori:

Zuzana Krnáčová, Viktor Križo

Spolupracovali:

pedagogický tím ZŠ Dubová